

Fig. 1. Sdr. Kirkeby. Ydre, set fra nordøst.

Aa. RI. 1953

SØNDER KIRKEBY KIRKE

FALSTERS SØNDER HERRED

Kirken var i middelalderen anneks til Sonder Alslev, og kronen havde kaldsretten¹.

Efter reformationen forblev kirken under kronen, indtil den på auktionen 1767 over det falsterske ryttergods blev afhændet til generalmajor Joh. Fr. Classen², der 1768 købte to af de på samme auktion udbudte hovedgårde med tilliggende bøndergods. Heraf oprettedes det Classenske fideikommis, hvorunder kirken stadig hører.

Den ældre tradition forklarede kirkegårdens usædvanlige størrelse som forårsaget af, at alle egnens beboere et par gange om året samledes her for at høre messe og derefter vandre til Nykøbing marked³.

Kirken ligger midt i byen omgivet af en kirkegård, der strækker sig ualmindelig langt mod øst. Det angives, at i 1700'rne skal den »flere gange have lidt betydelig formindskelse«⁴ (jfr. ovenfor). Kirkegården har smukke stendiger med trælåger i øst og vest. 1686 var kirkegårdsmuren meget brøstfældig⁵; 1715—17 anvendtes ret betydelige beløb til dens omsætning (rgsk.), men 1719 stod kirkegårdsmuren »som et forladt, forfalden og øde Babel ... endog her lige ved landevejen, hvor og Hans Maj^s. selv nu på en kort tid nogle gange er kommen frem tæt nede under muren, som ligger og hænger højt ud over landevejen på fald, og mange store sten fra den nedfalder og trille midt ned

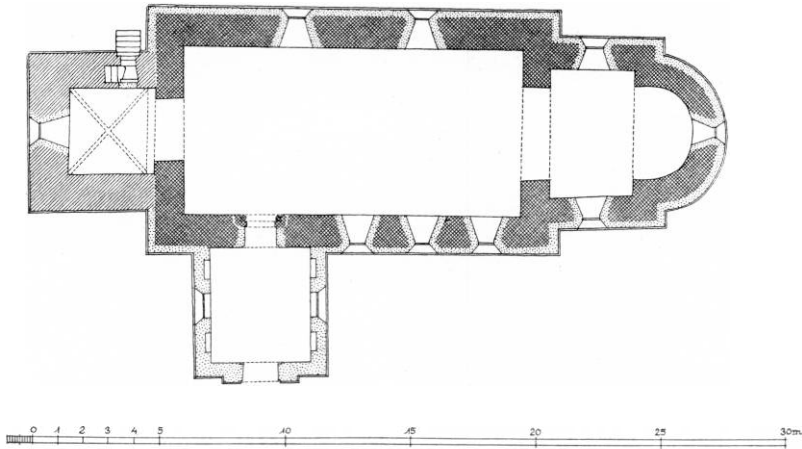

Fig. 2. Sdr. Kirkeby. Plan. 1:300. Målt af Tove Bojesen 1953.

på vejen» (syn). 1722—23 blev sat 137 favne af tre stensættere, og port og låge blev malet. Porten blev igen malet 1733—34 med kongeparrets navnetræk og årstal, men 1752—53 blev port og låge fornyet og malet rød med hvide lister og det nye kongepars navne (rgsk.).

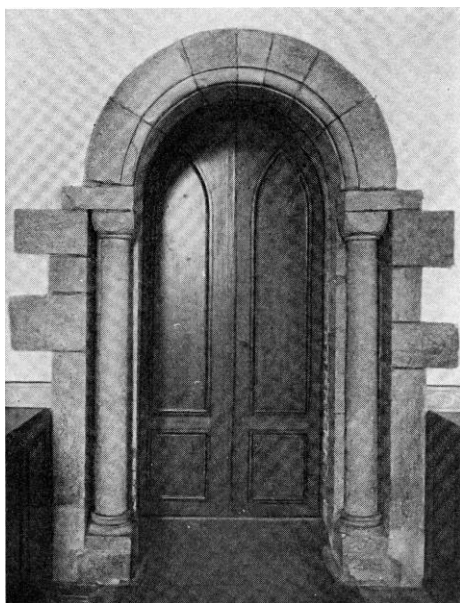
Kirken består af romansk apsis, kor og skib, som ved en hovedrestauration i 1865 er omsat eller skalmuret til ukendelighed, samt gotisk tårn og et med restaureringen samtidigt våbenhus, der har afløst et ældre.

Den romanske kirke har været bygget af strandsten og kridt at domme efter det øverste af skibets vestgavl, der er bevaret i tårnet. Denne gavl har et romansk vindue med smigsten af kridtkvadere.

1862 siges kor og skib at være opført dels af utildannede, dels af hugne sten, gesimser og gavle af brændte mursten, koret med tre »spidser« skibet med een⁶. Blandt byggematerialet er en *runesten af rød granit, der er blevet tildannet som kvader, hvorved en del af ornamentikken og indskriften er ødelagt. Under et billede af et krigsfartøj læses en runeindskrift fra yngre vikingetid: »... ser satte denne sten efter sin broder As.. Og fandt døden på Gotland(?) Thor vie runer«. Stenen blev opdaget 1802 i kirkens nordvestlige mur og 1809 sendt til København, hvor den siden 1867 opbevares i Nationalmuseet under navnet Sønder Kirkeby-stenen⁷. Af den romanske kirke ses nu i det ydre overhovedet intet, men en søjleportal, der af Høyen i 1832 angives at stå på nordsiden⁸, findes nu i *det indre* på sydportalens inderside, hvor den befandt sig allerede før hovedrestaurationen (fig. 3). Den består af gotlandsk kalksten og har i hver side en bred fals med en frisøjle, hvis base har attisk profil, mens kapitælet har terningform med en senromansk palmet i hvert hjørne, også det i krogen helt skjulte hjørne. Kapitælerne og særlig palmetterne er næsten helt uden forvitring; de er måske ophuggede ved gen-

opstillingen på den nuværende plads, der ikke kan antages at være den oprindelige, også fordi portalbuens rundstavprofilerede kilesten, hvorfra den mindste er af kridt, synes at være hugget til en bue med lidt større radius. Fra kirkens sydportal stammer to *skulptursten⁹ af høj kunstnerisk og kulturhistorisk værdi (fig. 4—5). På den største af kvadrene af gotlandsk kalksten, der måler 47,5 x 40 cm, ses i højt relief Kristus omgivet af Petrus og Paulus og versalindskriften: »Petrus Christvs ex virgine natvs Pavlv« (»Petrus — Kristus født af en jomfru — Paulus«). På den mindre sten, 47,5 x 28 cm, er de interessante relieffer af en gejstlig og en verdslig stormand, der frembærer deres gaver til kirken. Den gejstlige, med det mærkeligt åndfulde og asketiske ansigt, har i hænderne en kerte og en olielampe eller en kalk. Herremanden har i modsætning til den tyndhårede gejstlige herre en kraftig manke klippet som pandehår og en elegant moustache. Også hans selvtilfredse, lidt tåbelige ansigtsudtryk er godt karakteriseret som modstykke til præstens. Han er iført en kort kjortel, der er slidset op foran til ridebrug. I en rem over skulderen bærer han en lille taske, og i hånden holder han en mønt. Bag hans hoved er hans navn, Toste, indhugget, og på samme måde får vi at vide, at præsten hedder Conrad, mens en tredje mand, Walter, nu kun kendes ved det indhuggede navn, »Waltervs«, på Kristusstenen. Det er muligt, at dette er en kunstnersignatur. Som grundlag for relieffernes datering tjener Tostes dragt og hans frisure og skæg, der må henhøre kunstværket til senest 1150, samt det almindelige stilpræg og bogstavtyperne, der synes at tale for en datering til århundredets slutning uden dog at udelukke den tidligere datering. På grund af den skete, fuldstændige ombygning af den romanske kirke kan det ikke med sikkerhed siges, hvorvidt søjleportalen og reliefferne er samhörige med den oprindelige bygning, eller om de skyldes en senere foretaget udsmykning.

Tårnet er bygget af røde munkesten i munkeforbandt og er den eneste del af den gamle kirke, der ikke er helt dækket af moderne skalmuring. Det har skråkantsokkel af tegl, men ingen synlig syld. Tårnrummet har mod vest et moderne vindue og står i forbindelse med skibet ved en ret lille, rund tårn-

K. W. 1952

Fig. 3. Sdr. Kirkeby. Sydportalens inderside (s. 1380).

Fig. 4—5. Sdr. Kirkeby. *Kridtstensrelieffer (s. 1381).

L. Larsen 1949

bue, hvis alder ikke kan bestemmes. Det med tårnets opførelse samtidige krydshvælv har vægbue mod øst, men ingen overribber. Fra tårnrummet har en nu tilmuret, rundbuet dør ført ind til tårntrappen, hvis nuværende, fladbuede, falsede dør til det fri synes at være yngre end den indvendige dørs tilmuring. Foran yderdøren ligger en høj fritrappe. Tårntrappen er indbygget i tårnets nord- og vestmur med to lige løb under tøndehvælv og har smalle lyssprækker til det fri. Trinene er forhøjet med gule rulskifter, oprindelig har de sikkert forneden drejet hen mod tårnrumsdøren. Ovenfor det første løb fører en rundbuet døråbning ind til første mellemstokværk, over det andet løb slutter trappens tøndehvælvede loft med en spidsoval kuppel muret af løbere (fig. 6). Døren til andet mellemstokværk er rundbuet. Første mellemstokværk har en spidsbuet glug mod syd, andet mellemstokværk har falsede, spidsbuede åbninger til de tre sider, i det vestre sidder under stående siksakmuring en urskive. Klokkestokværket har mod nord og syd et falset, spidsbuet glamhul, mod øst og vest to ganske smalle sprækker med spidsbuer. Den øvre del af klokkestokværket har gennemgående, radiale bomhuller, derover sidder i øst en fire skifter høj, fladbuet åbning. Gesimsen består af tre små udkragninger, der vist er nye. Østgavlen har under ni munketeglsafdækkede kamtakker lige så mange små cirkelblændinger, hvoraf den øverste er falset og står som åben glug. Desuden tre små friser bestående af skiftevis tilbagetrukne sten i binderskifter. Vestgavlen har tre spidse højblændinger

under tre små cirkler, hvoraf den øverste danner glug som i øst. I 1905 blev tårnets ydre murværk underkastet en hovedreparation⁶.

Våbenhuset er nyopført eller stærkt ombygget i 1865. 1862 var det grundmuret af brændte sten og havde gavlmur med tre »frontspidser«; indvendig havde det hvælvet gipsloft, pudsede vægge og gulv af brændte fliser⁶. 1721 skulle indlægges et nyt fodstykke i våbenhuset, men dette arbejde nævnes sammen med tagarbejder på kirken og forudsætter ikke nødvendigvis, at våbenhuset har været af bindingsværk. 1722—23 blev indlagt brædder i våbenhusloftet (rgsk.).

Tagværkerne er i tårnet omsat med gamle materialer, iøvrigt er de nye.

Kirken står nu i det indre med pudsede og dekorerede vægge og udpyntet bjælkeloft. Gulvet er af gule fliser, tårnrummet har hævet bræddegulv. 1722—23 blev bræddeloftet repareret, og 1733—34 blev det i skib og kor malet med perlefarve og røde lister samtidig med, at kirkedøren blev malet rød med hvide lister (rgsk.). 1806 fik kirken tre nye vinduer, men der blev klaget over, at de ikke samtidig var gjort større (syn). 1862 var der et lille vindue med træramme bag alteret, mens koret havde to, skibet fem og tårnet eet fag firrammede trævinduer. Gulvene var af brændte fliser og mursten⁶. Udvendigt står kirken med blank mur, der ligesom jernvinduerne er fra 1865. 1721 skulle tårnet rødkalkes med hvide blændinger, mens kirken skulle have røde detaljer på hvid mur (rgsk.). 1862 var kirken udvendigt berappet og hvidtet til taghøjde, og derover var tårnet rødkalket⁶. Kirken er hængt med vineteglsplader, på tårnets sydside dog munketeglsplader. 1862 havde apsis og en del af skibet endnu munketeglsplader. 1865 blev på nordsiden oplagt nye, blå tagsten.

Aa. RI. 1953

Fig. 6. Sdr. Kirkeby. Tårntrappens loft (s. 1382).

KALKMALERIER

1757—58 blev muren omkring altertavle og døbefont dekoreret med blå og grå limfarve og gule frynser, 1758—59 blev der med blå og hvid limfarve trukket gardinværk omkring prædikestolen, og 1760 blev der malet blå løv-

Fig. 7. Sdr. Kirkeby. Indre, set mod øst.

E. Skov 1952

værk på muren omkring vinduerne (rgsk.). 1862 var væggene marmorerede med limfarver, dog ikke i tårnet. Den nuværende dekoration er fra 1872.

INVENTAR

Alterbordet er et nyere fyrretræspanel.

†*Alter*, muret, middelalderligt. 1704—05 købtes sten til alteret, som ville falde ned, og slotsmurmesteren reparerede det (rgsk.). Sikkert ved denne lejlighed fandtes en †*helgengrav* dækket af en firkantet alabaststen og indeholdende et relikviegemme, en blyæske med nogle små klude i¹⁰. 1762 huggedes et kvarter af bordets højde og bredde (syn). 1862 bestod alteret af et træalterbord over et muret fodstykke (kirkeprotokol).

†*Alterklæder*. 1) Skænket af sognepræst Lauritz Nielsen Roholt [o. 1657—88] og hustru (præsteindb.). 2) Nævnt 1721—22, af guldblommet silketøj. 3) 1660—61 købtes karmoisinrødt plyds, rødt lærred og sølvgalloner til et alterklæde. 4) Anskaffet 1766 (rgsk.).

Altertavle (fig. 8) i bruskbarok, skåret af Henrik Werner, der 22. juli 1639 indstævnedes sognepræsten i Kirkeby for at få sin betaling for arbejdet, der da havde været færdigt »ungefær halvanden aar«¹¹. Tavlen svarer i opbyg-

Fig. 8. Sdr. Kirkeby. Altertavle (s. 1384).

M. M. 1906

ning ganske til Arninge (s. 320), men bruskværket er grovere og figurerne langt mere bevægede, ligesom også detaillerne er afvigende. Det tredelte storstykkets midtfelt rummer Werners sædvanlige nadverscene, men draperiet i baggrunden bryder den udsavede ramme. Storgesimsen er reduceret til en smal, profileret liste, og over storsøjlerne bærer store englehovedkonsoller et par gesimsstykker med statuetter af Lukas og Johannes. Topstykket udgøres af det kronede, mecklenborgske våben, henvisende til den udvalgte prins Christians gemalinde, prinsesse Magdalene Sibylle, og yderst findes hjelmede våbenskjolde.

Tavlen står i rensset træ med lidt guld, i skjoldene misforståede, malede våben, det ene for Bielke, det andet med trekugler. Tavlen stafferedes 1692—93 og blev 1721 egetræsmalet (rgsk.). 1754 blev den stafferet med mørkebrun oliefarve og guldfarve på »det ophævede arbejde«; i postamentfeltet stod på sort baggrund et vers af Kingo: »O Jesu paa din Alterfoed, med hiertens tro med bøn og bod, Jeg knæler for Guds Søde Lam, Som bar ald min og Verdens

Synd og Skam«. På fløjene stod: »Hellig, Hellig, Hellig er den Herre Zebaoth«, derimod var der ingen våbenmærker i de to skjolde (præsteindb. 1755). 1865 var tavlen restaureret og nyforgylt (syn).

Altersølv. Kalk fra o. 1860, uden stempler. Gammel, glat disk. †Kalk og disk af sølv nævnes 1660¹², og 1680—81 gjorde Anders Jensen i Nykøbing en forgyldt sølvkalk for 16 rdlr. 4¹/₂ mark (rgsk.). †Kalkklæder af rødt fløj med kors af guldgalloner nævnes 1721—22 (inv.). Ny *oblataeske*. †*Vinflasker*. 1660 havde kirken en lille vinflaske af tin¹², og 1707—08 købtes en ny for 1 rdlr. 2 mk. 8 sk. (rgsk.).

Sygekalk, nygotisk, 9 cm høj, med graveret indskrift: »Det Classenske Fideikommiss til Sønder Kirkeby Kirke 1848«. Københavns bymærke og mestermærke for Sivert Sivertsen (Bøje, s. 135); samtidig, glat disk. †*Sygekalk* og -disk nævnes 1680 (rgsk.). *Oblataeske*, købt 1720 for opsparede tavlepenge (rgsk.), cylinderformet, tv. 7, højde 4 cm, med graveret cirkelkors i roset på låget og indskriften: »Hr. Claus Forbus Pastor Loci Anno 1720«, samt i bunden: »Til Sr. Kirkebye Altere V. Lod A loddet 3 mk.«. Nykøbing's bystempel og mestermærke for Anders Jensen Scheel (Bøje 2109).

Alterstager o. 1650, 40 cm høje. Høj, hul- og rundstavprofileret fod, cylinder-skaft med tre svære ringe og hul- og rundstavprofileret lyseskål. Lysetorn af jern.

†*Messehageler*. 1) Nævnt 1660 som gammel¹². 2) 1697—98 købtes rødt silkeflos, rødt rask og 17 lod sølvkniplinger til en messehagel (rgsk.). 3—4) 1721—22 nævnes foruden denne en gammel rød fløjls messehagel samt een af broget tøj (inv.). 5) 1764—65, af rødt fløj med brede og smalle sølvgalloner (rgsk.). 6) 1841 manglede kirken en messehagel, og en ny anskaffedes året efter (syn).

Døbefont, skænket år 1300, et gotlandsk eksportarbejde af kalksten af trekløverbuetype, ganske svarende til Ønslev (s. 1288). Tv. 90 cm. Omkring den oprindelige *fod står et skriftbånd med gotiserende reliefmajuskler: »Hv(n)c fontem dedit Io[hannes] p(res)b(ite)r ecc(lesi)e sve Kirkeby an(n)o do(min)i MCCC« (»denne font gav præsten Johannes til sin kirke Kirkeby i Herrens år 1300«); foden, der er lidt beskadiget, er senere blevet ombyttet med en anden af samme type og lå 1832⁸ på kirkegården, hvorfra den året efter kom til Nationalmuseet¹³. (Mackeprang: Døbefonte, s. 394—95). 1692—93 blev fonten stafferet (rgsk.) og 1850 malet (syn). 1752 blev en †fontegryde af malm fjernet og solgt, og hullet i fonten tilmuredes (rgsk.).

Dåbsfad af messing, købt 1752 hos kobberhandler Frideric Voigt i Nykøbing (rgsk.). Meget dyb, rund bund og bred, falset rand med ring til op-hængning; på den yderste del af randen graverede ranker og englebørn samt: »Anno 1752« og: »Gud Allenne æren«, på den inderste del graveret kursiv: »Enhver som Troer og Bliver døbt Han skal vist salig Blive Thi Han ved Jesu«. Tv. 59 cm.

**Dåbsfad* overlodes 1752 til Sønder Alslev kirke (s. 1400).

†*Fontelåg* marmoreredes 1733—34 efter fonten af Chr. Hvid (rgsk.). Over fonten er indmuret et lille *gipsrelief*, Kristus velsigner de små børn.

Krucifiks, nyere, over våbenhusdøren.

Prædikestol, barok, skænket af sognepræsten Lauritz Roholt og opsat af hans enke Karen Frederiksdatter 1690 (præsteindb.). Den enkle stol består af fire fag med rektangulære fyldinger i hulkehlprofileret ramme med bølgelister; på hjørnerne er smalle, bølgelisteindrammede felter, og foran disse står snoede søjler med profilerede baser og kapitæler. De glatte postamentfelter adskilles af store fremspring med bosser, gesimsen er gennemløbende med spinkle bølgelister under kronlisten. Svær, snoet bærestolpe; nyere opgang. Oprindeligt, sekskantet himmel med glat, gennemløbende frise og profilled under kronlisten, på undersiden en sekskantet fylding omgivet af bølgelister.

Egetræsmalet med gulbrune ornamenter, der efterligner beslagværk og slyngbånd. 1755 stod stolen med egetræts farve, dog ferniseret, og med sorte »lister, tavler og knapper«. Ved siden af stolen hang to †*mindetavler*, den ene på triumfmuren, den anden på skibets sydmur, med malede, versificerede indskrifter til ære for sognepræst Lauritz Nielsen Roholt [†1688] og hans enke Karen Frederiksdatter, der havde skænket prædikestolen og et alterklæde (sml. s. 1384); den første indskrift var forfattet af sognepræst Daniel Winther [1689—1713], den anden af Frid. Brandt (præsteindb.).

†*Prædikestol*. Af kirkens tidligere prædikestol, et arbejde fra o. 1640 af Jørgen Ringnis, findes følgende dele i Nationalmuseet¹⁴: en hjørneherme, forestillende evangelisten Johannes, med tilhørende knægt fra postamentet, to gennembrudte topstykker fra himmelen, alt af Ringnis' sædvanlige type, et par gesimsstykker med æggestav og tungebort samt to smalle fløje med bruskværk.

Stoleværket er vistnok fra 1850'erne, da man 1854 ønskede at få nye stole (syn), og en del kasserede stole solgtes ved auktion 1858⁶. Af de ældre †*stader* er kun bevaret en enkelt dør (fig. 9) fra o. 1630, af samme snedker som pul-

E. Skov 1952

Fig. 9. Sdr. Kirkeby. Stolestadedør (s. 1387).

pituret og de ældste stader i Kippinge (s. 1237 og 1239); over et postament med tre udfligede bosser har døren en slyngbåndsindrammet arkade med kontursvungne pilastre svarende til Kippinge-pulpiturets, blot med tvillingbueslag med tredelte bosser i buenhjørnerne og under midtkonsollen en drueklase. Indsat i panelet foran orgelet (sml. s. 1388). 1694—95 gjorde Hans Pedersen af Nykøbing fem stole og to døre; 1723—24 gjorde Anders Jensen Eggert uden løn en lukt stol bag i kirken, hvortil birkedommer Müller havde skaffet materialerne (rgsk.). 1760 var stolene af sognet malet med rød og gul oliefarve og hvide lister (syn).

†*Degnestol* fliedes 1694—95 af Hans Pedersen fra Nykøbing og maledes 1733—34 brun med gule lister af Chr. Hvid (rgsk.). 1862 stod både den og en †*præstestol* i koret, og begge var egetræsmaledede (kirkeprotokol).

†*Herskabsstol* 1605. På gavlene var malet to våben og derunder: »Eiler Kruchuo [K ruckows] færne vaben Eiler Kruchuo mørne vaben«. Øverst på forpanelets inderside var malet: »Eiler Kruchuo til Bellinge Salig Axel Kruchuo Søn til Aarslef i Fyen anno f605«, på rygpanelet stod: »Gud veed min Lyche til det beste, Gud har hørt min bøn« (præsteindb.).

†*Kiste* af eg med jernbeslag nævnes 1721—22 (inv.).

Skab. Et lille, gammelt vægskab med klampelås og gangjern endende i rosetter er indmuret i apsidens nordvæg. Overkalket.

Orgel, nyt, bygget af J. Starup, København. *Orgelskranken* består af ældre panelværk, en stolestadedør (sml. s. f387) og to fag af et †*pulpitur* i renaissance fra o. f630, af samme snedker som pulpituret i Kippinge (s. 1239); to arkadefyldinger flankeret af halspilastre, ganske svarende til Kippinges, blot med fladskåret slyngværk i arkadernes buenhjørner. Egetræsmalet.

†*Pengeblok* med beslag og hængelås nævnes 1862 (kirkeprotokol). 1721—22 nævnes to gamle -*pengetavler* og 1728 en ny af indlagt arbejde (inv.). 1862 omtales to ombæringstavler (kirkeprotokol).

†*Ligspade*, beslået med tin og jern, anskaffedes f752 til denne og Sønder Alslev kirke for en del af de penge, der indkom ved salget af fontegyden (rgsk., sml. s. 1386).

Tårnur, nyt; †*tårnur* var under reparation 1826 (syn).

Klokke, omstøbt 1908 af B. Løw og søn, København (sml. ndf.).

†*Klokker*. Ved klokkeskatten 1529 afleveredes en klokke, der vejede 2½ skippund 6 lispund (448 kg). 1686 var den ene klokke sprukken⁵ og blev 1691—92 omstøbt i Odense af Hendrich Sørensen Kron for 79 rdlr. 14 sk.; den vejede før omstøbningen 2 skippund 15 lispund 13 pund (446,5 kg) og efter denne 14 kg mere (rgsk.). 1721 var klokken revnet og blev 1724 omstøbt af Henrik Tessin, men da den gik i stykker inden fem år, måtte Tessin på egen bekostning atter omstøbe den; den blev leveret 1735 og vejede da 2 skippund 19

lispund 12 pund (478 kg), hvilket var 29,5 kg mere end efter den første omstøbning (rgsk.). 1862 havde kirken kun denne ene klokke (kirkeprotokol), der omstøbtes 1908 (syn). Den gamle klokke¹⁵ havde om halsen palmet- og rankeborter og på klokkelegemets ene side kongevåbenet omgivet af elefantordenens bånd, på den anden side Frederik 4.s kronede spejlmonogram og versalindskriften: »Da Gud gav kongen fred hand kirkerne lood pryde og mure scholer op og skønne klocker gyde. Anno 1724«.

GRAVMINDER

†*Epitafium* over Hildebrand Hansen i Kirkebye, fordam herredsfoged i Sønder herred, død 21. dec. 1611, og hustru Karen Pedersdatter, død 24. juli 1627. Efter gravskriften Esaias 26: Mine døde skulle leve etc. Lille tavle med malet indskrift, på skibets nordmur midt i kirken (præsteindb.).

Grausten. 1) O. 1550. Mogens Falster (Bielke) til Bellinge og hans to hustruer Ellen Rotfeld og Mette Walkendorff. »Her begrafvit Mons Falster af Belinge med sine to hustruer den første fr(u) Ellene Rotfelld datter aaf Bradsko de(n) a(n)de(n) fro Mette Ileni(n)g Valckedrop datter af Glorop«. Stenen er senere, sikkert kort efter hans andet ægteskabs indgåelse, blevet omdannet til gravsten over tre af hans børn, mens hans anden hustru efter hans død lod hugge en ny over ægtefællerne. Gotlandsk kalksten, 188 x 124 cm. Af stenens oprindelige udsmykning er bevaret randskriften, med delvis borthuggede relief-minuskler, afbrudt af hjørnecirkler med evangelistsymboler, og mellem de nederste en linie med ligeledes delvis borthuggede reliefversaler: »Frw Elens ferne oc mørne w(åben)«; disse våben, der sikkert har været indridset på stenens store, glatte midtfelt, er ved omdannelsen blevet erstattet af tre figurer stående under et bueslag, en ung mand (fig. 10), en dreng og en ung pige med udslået hår, alle i tidens adelsdragter, men stenen er aldrig blevet hugget færdig, og drengeskikkelsen i midten står kun som en ophøjet silhouet. Figurerne er hugget af samme mester som sten nr. 2. Stenen, der 1756 lå under prædikestolen¹⁶, blev 1895 indmuret i tårnummets nordvæg¹⁷.

2) O. 1571. Figursten over Mogens Bielcke til Bellinge, død 4. jan. 1571, hans første hustru Ellen Rotfeld, død 1538, og hans anden hustru Mette Walckendorff, død □. Gotlandsk kalksten, 239 x 142, med fordybet, befyldt fraktur. Stenens midterste del optages af et ret dybt billedfelt med figurer af de afdøde under en profileret bjælke med mandshoveder i hjørnerne, manden i rustning med hjelm ved fødderne stående mellem de to hustruer, af hvilke den sidste er i enkedragt med langt slag; over Ellen Rotfeld ses hendes fædrene og mødrene våben. Under figurfeltet står gravskriften, øverst på stenen er et smalt felt med ordene: »Moens Bielcke VIII vaben Fru Mettes

E. Skov 1952

Fig. 10. Sdr. Kirkeby. Relief på gravsten over Mogens Falsters børn (s. 1389).

VIII vaben» og derunder ægteparrets 16 reliefhuggede våbenskjolde. Fra samme værksted som sten nr. 1. Stenen, der 1756 lå i korgulvet ved alteret¹⁸, blev 1895 indmuret i tårnrummets sydvæg.

†*Gravsten.* 1) Over »en pavelig nuntius, og på stenen runebogstaver«¹⁰.

2) Eiler Krüchvo (Kruckow) til Beltinge, død 1609, søn af Axel Krüchvo til Aarslev i Fyn. Stenen lå i koret¹⁹.

Kirkegårdsmonument. O. 1836. Sigismund Gahler, kgl. dansk oberst af cavalleriet, født 24. dec. 1785, død langfredag 1. april 1836. Marmortavle formet som en opslået bog med fordybet kursivindskrift, støttet til en granitsøjle bærende en marmorurne, hvori er indhugget et øje og derunder: »Kun Døden tørrer Moderøiets Taarer«. Øst for kirken.

†*Åbne begravelser,* 1) Under Mogens Falsters gravsten (sml. s. 1389) skal have været en åben begravelse, der 1755

var opfyldt med jord, da arvingerne var døde og kirken ikke formåede at holde den vedlige (præsteindb.).

2) I en åben begravelse i tårnet stod nogle †*kister* »af forrige præstefolk«, bl. a. sognepræst Lauritz Nielsen Roholt og hustru (sml. prædikestol, s. 1387) og magister Daniel Winther, hans hustru og nogle af deres børn; siden mag. Winthers begravelse 1713 var intet lig nedsat (præsteindb. 1755). 1754—55 repareredes begravelsen af murermester Trap (rgsk.) og ønskedes 1806 tilkastet (syn).

KILDER OG HENVISNINGER

Kirkeregnskaber 1680—1728, 1728—67 (RA), 1694—95, 1701—15, 1719—21 (LA); Falsters gamle rytterdistrikts kirkeregnskaber med bilag 1721—67 (RA); kopier af kasseregningerne for de 26 Hans Majestæts kirker i Falster (LA). — Synsprotokol over Falsters sønder herreds kirker fra 1806—44, synsprotokol over Falsters provsti 1845—55 og 1857—70 (provstearkivet, LA). — Kirkeprotokol for Sønder Kirkeby kirke 1862—1938 (Det Classenske Fideikommis' arkiv IIE, LA). — Jordebøger, herredsbøger m. m. 1571—1690 (LA). — Dokumenter og breve for hele stiftet 1579—1762 (LA). — Dokumenter ang. kirkernes tilstand 1686, Kgl. Majestæts kirker i Laaland-Falster (RA). — J. Bircherods MS 1732, Ny kgl. Saml. 409 folio (kgl. Bibliotek). — Udskrift af biskop

Blochs visitatsbog 1786—1803 (LA). — Holms samling (LA). — Museumsindberetninger af O. Norn 1942, E. Skov 1952 og Aa. Roussell 1953.

S.Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 108—10. — N. L. Høyen: Notesbog XII. 1832. S. 36. — Samme: Notesbog XIII. 1832. S. 10. — Henry Petersen: Notesbog IV. 1895. S. 39 (alle i NM).

¹ Frederik den Førstes danske Registranter 26. dec. 1528, s. 192. ² Harald Jørgensen og Fridlev Skrubbeltang: Det Classenske Fideikommis' Historie gennem 150 Aar, s. 312 ff. ³ Friis: Laaland-Falster II, 81. ⁴ Larsen: Laaland-Falster III, bl. 43. ⁵ Dokumenter ang. Kirkernes Tilstand. ⁶ Kirkeprotokol 1862—1938 (LA). ⁷ Danmarks Runeindskrifter nr. 220; Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1954, s. 64 f. ⁸ Høyen: Notesbog XIII, 10. ⁹ Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1950, s. 117 f. ¹⁰ Bircherods MS 1732, s. 57. ¹¹ Additamenta 142 fol., s. 260 (Universitetsbibl.). ¹² Jordebøger, herredsbøger m. m. ¹³ Inv. nr. 2820. ¹⁴ Inv. nr. D 6153—54, D 6962 og D 6993—94. ¹⁵ Fot. i NM. ¹⁶ Abildgaard: Notesbog I, 109. ¹⁷ C. A. Jensen: Danske adelige Gravsten I, 261; II, nr. 527. Samme, i: Fra Arkiv og Museum IV, 169—73. ¹⁸ Abildgaard: Notesbog I, 108; C. A. Jensen I, 261; II, nr. 528. ¹⁹ Marmora Danica I, 276.

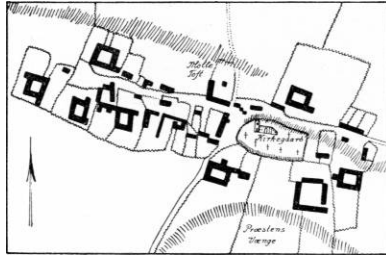

Fig. 11. Søndre-Kirkeby 1802.